

Warszawa, dnia 24.07.2024 r.

L.dz. 05/941/24

Szanowny Pan
Dariusz SALAMOŃCZYK
Zastępca Szefa Kancelarii Sejmu RP

I. Zgodnie z uzasadnieniem projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo o notariacie, przesłanego do zaopiniowania przy piśmie Zastępcy Szefa Kancelarii Sejmu z dnia 23 maja 2024 r. (SPS-WP.020.140.5.2024), celem planowanej zmiany ma być likwidacja ograniczenia w powołaniu zastępców notarialnych na notariusza, gdy od doręczenia im uchwały o wyniku egzaminu notarialnego minęło więcej niż 10 lat. Wskazuje się, że w obowiązującym stanie prawnym, zgodnie z art. 14a ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie, zastępca notarialny nie może ubiegać się o powołanie na stanowisko notariusza, jeżeli w terminie 10 lat od doręczenia mu uchwały o wyniku egzaminu notarialnego nie złożył wniosku o takie powołanie. Natomiast po upływie tego terminu osoba taka, pozostając objęta dyspozycją art. 12 § 2b ustawy Prawo o notariacie, może przystąpić do egzaminu notarialnego (ponownie) bez konieczności odbycia aplikacji notarialnej. Jak zostało wskazane w uzasadnieniu opiniowanego projektu, skutkiem proponowanej zmiany ma być likwidacja nieuzasadnionego merytorycznie przepisu, ograniczającego możliwości powołania na notariusza niektórych zastępców notarialnych.

W szczególności wymaga rozważenia czy pełnienie roli zastępcy notarialnego ma być nadal z założenia jednym z elementów (obecnie – nieobligatoryjnym) ścieżki zmierzającej do wykonywania docelowo zawodu notariusza, prowadzącego własną kancelarię, czy też należy uznać za dopuszczalne pełnienie tej funkcji przez z góry nieokreślony okres czasu – nawet dożywotnio, co z kolei prowadziłoby de facto do ugruntowania niejako równorzędnego wobec notariusza zawodu: „bezterminowego” zastępcy notarialnego, zachowującego jednak uprawnienie do powołania na stanowisko notariusza.

W przypadku uznania, że dotychczasowe postrzeganie pełnienia funkcji zastępcy notarialnego jako pewnego etapu ukierunkowanego na ostateczne zostanie notariuszem – tak, jak kiedyś pełnienie funkcji asesora notarialnego – pozostaje aktualne, wówczas już obecny dziesięcioletni okres liczony od dnia doręczenia uchwały o wyniku egzaminu notarialnego, w jakim zastępca notarialny jest uprawniony do złożenia wniosku o powołanie na stanowisko notariusza, można uznać za adekwatny, jeśli nie wręcz zbyt długi, skoro powoduje on

L.dz. 05/941/24

L.dz. DS. 1804.343.2024

Data wpływu 1.08.2024

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU

L.dz. SPS-LSP.020.140.9.2024

01.08.2024

Data wpływu

odsunięcie w czasie o aż dekadę momentu, w którym osoba, która zdała egzamin notarialny, podejmie wykonywanie zawodu notariusza w ramach własnej kancelarii.

Jeśli jednak ustawodawca uznaje za uzasadnioną ścieżkę modyfikującą instytucję zastępcy notarialnego w kierunku pozwalającym na dłuższe (czy nawet dożywotnie) pełnienie tej funkcji przy jednoczesnym zachowaniu uprawnienia do uzyskania powołania na notariusza, wymaga zaznaczenia, że w proponowanym kształcie regulacja projektu nie spełnia oczekiwanych założeń i wymaga znacznych korekt.

Po pierwsze, wskazanie na niestosowanie przepisu o następującej treści „Uzyskanie pozytywnego wyniku z egzaminu notarialnego uprawnia do złożenia wniosku, o którym mowa w art. 10 § 1, w terminie 10 lat od dnia doręczenia uchwały o wyniku egzaminu notarialnego”, który ma stać się projektowanym §1 w art. 14a ustawy Prawo o notariacie, w stosunku do zastępców notarialnych zatrudnionych w kancelarii notarialnej łącznie przez okres co najmniej 10 lat poprzedzających datę złożenia wniosku, o którym mowa w art. 10 § 1 ustawy Prawo o notariacie, powodowałoby wyłączenie wobec tych zastępców notarialnych stosowania §1 w całości. Przyjęcie takiej konstrukcji wyłączałoby zatem zupełnie wobec takich osób uprawnienie do złożenia wniosku, co byłoby oczywiście sprzeczne z intencją projektodawcy.

Po drugie, wskazanie na 10-letni okres zatrudnienia w kancelarii notarialnej zastępcy notarialnego, bez doprecyzowania, że zatrudnienie to winno odnosić się do jego zatrudnienia w kancelarii w charakterze zastępcy notarialnego, nie realizuje celu przepisu jako utrzymującego uprawnienie w odniesieniu do osób faktycznie sprawujących przez ten czas funkcję zastępcy notarialnego. Zastępca notarialny mógł przecież być przed uzyskaniem statusu zastępcy zatrudniony w kancelarii notarialnej jako asystent, aplikant czy też w dowolnym innym charakterze. Mógł też zatem, mimo formalnego zatrudnienia w kancelarii, w ogóle nie dokonywać czynności notarialnych (działając np. w charakterze sekretarza czy tzw. repertorzysty). W opinii Krajowej Rady Notarialnej w przypadku takich „nieaktywnych” zastępców, zwłaszcza w dobie dynamicznie zmieniających się regulacji prawnych, konieczna pozostaje ponowna weryfikacja ich umiejętności poprzez egzamin notarialny, zdawany zgodnie z art. 12 §2b ustawy Prawo o notariacie bez konieczności odbycia aplikacji notarialnej. Stąd też uzasadnione jest, by przez odpowiednie ukształtowanie przesłanek wydłużenia terminu umożliwiającego powołanie bez konieczności ponownego składania egzaminu, objąć tym wydłużeniem jedynie „czynnych” zastępców notarialnych, to jest tych sprawujących podczas legitymowania się tym statusem, faktyczne zastępstwo i dokonujących czynności notarialnych. Wymaga przy tym podkreślenia, że wymóg wykonywania przez wskazany czas określonych czynności dla uzyskania pewnego uprzywilejowania na ścieżce do zawodu jest znany regulacji nowelizowanej ustawy, stąd proponowana zmiana utrzymuje jej wewnętrzną spójność (zob. np. art. 12 § 2 pkt 2-5).

Po trzecie, proponowane w projekcie ustawy brzmienie wskazujące na okres „łącznie (...) co najmniej 10 lat poprzedzających datę złożenia wniosku” jako uzasadniający

skorzystanie z preferencyjnej regulacji projektowanego §2 w art. 14a ustawy Prawo o notariacie powodować musi liczne wątpliwości.

- Z jednej strony, wskazanie na „łączny” czas zatrudnienia może skłaniać do uznania, że chodzi o skumulowanie w dowolnym dłuższym okresie czasu 10 lat zatrudnienia w kancelarii notarialnej. W takim wypadku uprawnienie do powołania zachowywałby dożywotnio ktoś, kto zdawszy egzamin notarialny przez okres 10 lat był zatrudniony w kancelarii, a następnie przez np. kilkadziesiąt lat nie miał nic wspólnego z praktyką notarialną, wykonując zupełnie inny zawód. Wydaje się, że z przyczyn wskazanych już wyżej tym bardziej niezasadne byłoby umożliwienie w takim wypadku powołania na notariusza bez ponownej weryfikacji w drodze egzaminu notarialnego jego umiejętności.

- Z drugiej strony, wskazanie na czas „poprzedzający” złożenie wniosku mogłoby skłaniać do uznania, że chodzi jednak o ciągły bieg 10 lat bezpośrednio poprzedzających wniosek, a zatem w szczególności bez żadnych przerw. W takim wypadku wszelkie przerwy w zatrudnieniu (wynikłe często z okoliczności niezależnych od zastępcy – np. zakończenie funkcjonowania kancelarii notariusza, u której zastępca pełnił swą funkcję, zmuszające zastępcę do poszukiwania nowego zatrudnienia u innego notariusza) powodowałyby przerwanie terminu pozwalającego na skorzystanie z preferencyjnych rozwiązań. Stąd dla rozwiania tych wątpliwości konieczne jest wskazanie, że chodzi o zatrudnienie i wykonywanie zastępstwa przez 10 lat w określonym, nie dłuższym niż wskazany okresie czasu poprzedzającym złożenie wniosku. Również takie rozwiązanie technicznie znane jest nowelizowanej ustawie na gruncie innych unormowań regulujących drogę zawodową kandydatów do funkcji notariusza (zob. już przywoływane art. 12 § 2 pkt 2-5). Okres ten, w zależności od decyzji prawodawcy, mógłby zostać określony np. na 20 lat, wskutek czego nie doszłoby do sytuacji, w której zastępca „nieaktywny” przez dłużej niż dekadę zachowywałby nadal swe uprawnienia, zarazem jednak wyłączałoby to utratę wypracowanego „stażu” w przypadku krótszych (wynikłych często z przyczyn losowych czy życiowych) przerw w zatrudnieniu.

II. Niezależnie od generalnej potrzeby refleksji nad statusem zastępcy notarialnego, przy okazji proponowanych zmian dotyczących instytucji zastępcy notarialnego przemyslenia wymaga potrzeba dokonania zmiany art. 76 § 1 ustawy Prawo o notariacie, prowadzącej do usunięcia luki, która istnieje w ustawie. Zgodnie z art. 11 pkt 1-3 ustawy Prawo o notariacie, notariuszem może być powołany ten, kto niezależnie od pozostałych przesłanek: posiada obywatelstwo polskie, obywatelstwo innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) - strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej, albo obywatelstwo innego państwa, jeżeli na podstawie przepisów prawa Unii Europejskiej przysługuje mu prawo podjęcia zatrudnienia lub samozatrudnienia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na zasadach określonych w tych przepisach (pkt 1); korzysta w pełni z praw publicznych i ma pełną zdolność do czynności prawnych (pkt 1a); jest nieskazitelnego charakteru i daje rękojmię prawidłowego wykonywania zawodu notariusza

(pkt 2); ukończył wyższe studia prawnicze w Rzeczypospolitej Polskiej i uzyskał tytuł magistra lub zagraniczne studia prawnicze uznane w Rzeczypospolitej Polskiej (pkt 3). Tożsame wymogi ustawodawca przewiduje względem aplikantów notarialnych za sprawą art. 71 § 2 ustawy Prawo o notariacie, odsyłającego m.in. do przywołanych art. 11 pkt 1-3 ustawy Prawo o notariacie.

Tymczasem regulacja art. 76 § 1 ustawy Prawo o notariacie, dotycząca zastępców notarialnych, de lege lata wskazuje jedynie, że zastępcą notarialnym jest osoba, która uzyskała pozytywny wynik z egzaminu notarialnego i złożyła ślubowanie, co przy ściśle formalnej wykładni ustawy daje pretekst do próby obrony stanowiska, że względem takiej osoby wymogi ujęte w art. 11 pkt 1-3 ustawy Prawo o notariacie nie muszą być spełnione. Przyjęcie takiego stanowiska oznaczałoby nieakceptowalne z perspektywy państwa prawa skutki, wobec których zastępcą notarialnym mogłaby być np. osoba karana, a zatem niewątpliwie niemogąca być uznana za cechującą się nieskazitelnością charakteru, o ile utrata przymiotu tejże nieskazitelności charakteru nastąpiła już po ukończeniu aplikacji, względnie – jakoby taką osobą była osoba, która w ogóle aplikacji nie odbywała, ale złożyła egzamin notarialny korzystając z ujętych w art. 12 §2, 12 §2a i 12§2b zwolnień od wymogu odbycia aplikacji notarialnej. Mogłoby też, w pewnych okolicznościach, prowadzić do wniosku, że zastępcą notarialnym może być np. osoba niemająca pełnej zdolności do czynności prawnych. W literaturze wskazuje się trafnie, że uzasadnione jest w tym zakresie wnioskowanie per analogiam, obejmujące zastępców wymogami z art. 11 pkt 1-3 ustawy Prawo o notariacie. Nielogiczne byłoby bowiem, jakoby rozważane przesłanki musiał spełniać zarówno aplikant, jak też notariusz, ale już nie zastępca, systemowo lokujący się „pomiędzy” tymi dwiema instytucjami. Zasadne wydaje się jednak uregulowanie tej kwestii wprost w ustawie, zapewniając dla wyprowadzanych dotąd w piśmiennictwie wniosków jednoznaczną podstawę ustawową. Stąd też uzasadniona i konieczna jest proponowana zmiana, ujednolicająca art. 76 § 1 ustawy Prawo o notariacie dotyczący zastępców notarialnych z art. 71 § 2 ustawy Prawo o notariacie, dotyczącym aplikantów notarialnych w zakresie, w jakim odwołuje się do spełniania przesłanek z przywołanego art. 11 pkt 1-3 ustawy Prawo o notariacie, a nadto utrzymująca dotychczas istniejący w art. 76 § 1 ustawy Prawo o notariacie wymóg uzyskania pozytywnego wyniku z egzaminu notarialnego.

Wobec powyższych uwag, Krajowa Rada Notarialna proponuje rozważenie następującego brzmienia nowelizacji:

"USTAWA z dnia 2024 r. o zmianie ustawy – Prawo o notariacie

Art. 1. W ustawie z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1799):

1) w art. 14a dotychczasową treść oznacza się jako § 1 i dodaje się § 2 w brzmieniu:

„§ 2. Ograniczenia terminem, o którym mowa w § 1 nie stosuje się do zastępców notarialnych, przez okres co najmniej 10 lat w okresie nie dłuższym niż 20 lat przed złożeniem wniosku o

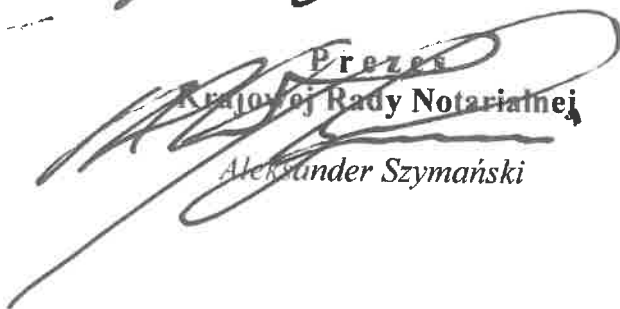
powołanie na notariusza zatrudnionych w kancelarii notarialnej i wykonujących czynności notarialne w wypadkach określonych w art. 21 § 1 lub 76a § 2.”

2) art. 76 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§1. Zastępcą notarialnym jest osoba, która spełnia warunki określone w art. 11 pkt 1-3 oraz 5 i złożyła ślubowanie.”

Art. 2. Do okresu zatrudnienia w kancelarii notarialnej i wykonywania czynności notarialnych, o którym mowa w art. 14a § 2 ustawy zmienianej w art. 1, wlicza się zastępcy notarialnemu okres zatrudnienia w kancelarii notarialnej i wykonywania czynności notarialnych przypadający przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 3. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.”

Prezes
Krajowej Rady Notarialnej
Aleksander Szymański